

કાશ...!

અંજની શેઠ

શરદ ઋતુનો સવારનો લગભગ 6-30 વાગ્યાનો સમય હતો. તે વખતે સૂરજ પોતાના સાત ઘોડાની સવારી પર પંખીના કલબલાટ અને ઠંડા મીઠા પવનની સાથે પૃથ્વી પર પધરામણી કરતો હતો. સુરત બીલીમોરાના હાઇ-વે પર ચોતરફ લીલી હરિયાળી છવાયેલી હતી. તદ્દુપરાંત લીલાં પાંદડાં પર ઝાકળનાં બિંદુ પડેલાં હોવાથી લીલી સાડી પર સફેદ મોતી ટાંક્યાં હોય તેવું લાગતું હતું.

તે વખતે હાઇ-વે પરથી એક સફેદ શેવરોલેટ ગાડી પસાર થતી હતી. તેમાં ફક્ત બે જ જણા હતા. એક કારમાલિક શુભમ શુક્લ, અને તેનો ડ્રાઇવર. સવારનો આહ્લાદક સમય હોવાથી શુભમની આંખ મીંચાઈ ગઈ. તેની આંખ સામે પોતાનો ભૂતકાળ ખડો થયો.

વીસેક વર્ષ પહેલાંની વાત છે. જ્યારે તે 10મા ધોરણમાં અભ્યાસ કરતો હતો, ત્યારે દુર્વા દવે નામની વિદ્યાર્થિની તેના જ વર્ગમાં દાખલ થઈ હતી. થોડા જ વખતમાં તેઓ મિત્ર બની ગયાં હતાં. તેઓ ઇતર પ્રવૃત્તિમાં પણ સમરસ ધરાવતાં હતાં. વક્તૃત્વ સ્પર્ધા હોય કે નાટકમાં ભાગ લેવાનો હોય, બંને જણાં સાથે જ હોય. તેઓ એકબીજાની નોટની પણ આપ-લે કરતાં હતાં. તે વખતે કરાંગળીનો સ્પર્શ થતાં, બંનેનાં શરીરમાં ઝણઝણાટી પસાર થતી, પરંતુ તેઓએ તેને મહત્ત્વ ના આપ્યું.

સ્કૂલનું શિક્ષણ પૂરું થતાં બંને અલગ થઈ ગયાં. દુર્વાએ બીલીમોરામાં જ બી.એડ. કરી, તે જ શાળામાં શિક્ષિકાની નોકરી સ્વીકારી લીધી. શુભમે અમદાવાદ જઈ પત્રકારત્વનો કોર્સ કર્યો, અને જુદાં જુદાં માસિકોમાં વાર્તા લખતો. આમ ત્રણ વર્ષ પસાર થઈ ગયાં.

શુભમ સુરતમાં સ્થાયી થઈ ગયો. એક સમાચારપત્રમાં પત્રકાર તરીકે જોડાઈ ગયો. ત્યાં તેને મૃદાંગ મહર્ષિની ઓળખાણ થઈ. બંને ગાઢ મિત્રો થઈ ગયા. બે વર્ષ બાદ શુભમને બીલીમોરાની પોતાની જ સ્કૂલમાં જવાનું થયું. તે શાળાને ઉત્કૃષ્ટ પુરસ્કાર આપવામાં આવ્યો હતો, અને દુર્વાને તે જ શાળાની ઉત્તમ શિક્ષિકા તરીકે પારિતોષિક-ઈનામ મળવાનું હતું. શુભમ આ વાતથી અજ્ઞાત હતો. ત્યાં ગયા પછી તેની મુલાકાત ફરીથી દુર્વા સાથે ગઈ. બંને જણાએ પ્રેમનો એકરાર કર્યો. વિનાવિધને બંને પરણી પણ ગયાં અને દુર્વા સુરત આવી ગઈ. દુર્વાને પણ શુભમના મિત્ર મૃદાંગ સાથે સારું ફાવતું થઈ ગયું.

શરદઆતના લગ્નજીવનમાં શુભમ અને દુર્વા ઘણાં જ ખુશ હતાં, પરંતુ થોડા વખત પછી મૃદાંગની આવજાવ પ્રત્યે શુભમને અણગમો થવા લાગ્યો. એક વખત શુભમ ઓફિસથી ઘરે વહેલો આવ્યો, ત્યાં તેણે મૃદાંગ અને દુર્વાના ખડખડાટ હસવાનો અવાજ તેના જ ઘરમાંથી સાંભળ્યો. ન જાણે બળતામાં ઘી હોમાયું હોય તેમ ગુસ્સામાં, શુભમે ધડામ દઈને બારણું ઉઘાડ્યું. મૃદાંગ અને દુર્વા છોભીલાં થઈ ગયાં. અને શુભમનો ગુસ્સો જોઈ મૃદાંગ જતો રહ્યો,

તેને બોલવાનું કંઈ ઠીક લાગ્યું નહીં. દુર્વા પણ હેબતાઈ ગઈ. તે પણ કશું બોલી નહીં. શુભમ વધારે ગુસ્સે થઈને એલફેલ બોલવા લાગ્યો. અને દુર્વાના ચારિત્ર પર પણ આક્ષેપો કર્યા. દુર્વાથી આ સહન ન થતાં ઘર છોડી દીધું. શુભમે પણ તેને રોકવાનો પ્રયત્ન ન કર્યો. તેને એમ કે એક બે દિવસમાં દુર્વા પાછી આવી જશે. અને તેણે દુર્વા માટે તપાસ પણ ના કરી.

આઠેક વર્ષનો સમય પસાર થઈ ગયો. ફરી એક વાર શુભમને બીલીમોરા એ જ શાળામાં રમતોત્સવ અને ઇનામવિતરણ સમારંભમાં પ્રમુખપદે હાજરી આપવા જવાનું થયું. આજે તે તેના જ માટે બીલીમોરા જઈ રહ્યો હતો.

એકદમ જ ગાડી રોકાતાં તે ભૂતકાળમાંથી વર્તમાનમાં આવ્યો. ગાડી શાળા પાસે ઊભી હતી. સ્વાગતવિધિ પતી ગયા પછી તે મેદાનમાં હરીફાઈઓ જોવા ગયો. હરીફાઈઓ પૂર્ણ થતાં ઇનામવિતરણ સમારંભમાં પહોંચી ગયો. ઇનામ અંગેનાં નામોની જાહેરાત થઈ.

‘કાંચી દવે શુકલ’ શુભમ એકદમ ચોંકી ગયો. તે કાંચીને જોતાં જ દુર્વાની યાદમાં સરી ગયો. એ જ નાકનકશો, એ જ નજાકત અને ચાલમાં શુભમની ખુમારી જણાતાં આશ્ચર્ય પામ્યો. શુભમે પ્રિન્સિપાલને કાંચીને મળવાની ઇચ્છા જણાવી. પ્રોગ્રામ પૂર્ણ થતાં કાંચીને ઓફિસ રૂમમાં બોલાવી. શુભમે કાંચી સાથે વાર્તાલાપ ચાલુ કર્યો.

“બેટા, કયા ધોરણમાં ભણે છે તું? તારા પપ્પા શું કરે છે?” કાંચીએ કહ્યું, “હું ચોથા ધોરણમાં ભણું છું. મારા પપ્પાનો મમ્મીએ ત્યાગ કર્યો છે. અને હું અને મારી મમ્મી જ સાથે રહીએ છીએ.” શુભમે મમ્મીનું નામ પૂછ્યું. દુર્વાનું નામ સાંભળતાં જ શુભમને 440 વોલ્ટનો ઝટકો લાગ્યો, તે એકદમ જ હાલી ગયો. એટલામાં જ દુર્વા, મૃદાંગ અને એક યુવતી ઓફિસમાં પ્રવેશ્યાં.

દુર્વાએ પરિચય આપતાં કહ્યું, “મૃદાંગ મારો ધરમભાઈ છે અને આ યુવતી કૃતિકા મારી ભાભી છે.”

પ્રિન્સિપાલને અગત્યનું કામ હોવાથી ઓફિસમાંથી નીકળી ગયા હતા. પછી દુર્વાએ શુભમ તરફ નજર ફેરવતાં કહ્યું, “તમે તે દિવસે ખૂબ ગુસ્સામાં હતા, પરંતુ તે દિવસે સવારે હું ગાયનેકોલોજિસ્ટ ડોક્ટરને મળી હતી, તેઓએ મારા ‘મા’ બનવાના ખુશખબર મને કહ્યા. તમને આ સમાચાર આપવા હું તલપાપડ થઈ ગઈ હતી. અને ઘરમાં તમે આવો તેની રાહ જોતી બેઠી હતી. તેટલામાં મૃદાંગ આપણા ઘરે આવ્યો હતો, અને તેને મેં આ સમાચાર કહ્યા, તેથી અમે બંને જણાં ખુશ હતાં. અને હું ભવિષ્યનાં સપનાં જોતી હતી. તેટલામાં જ તમે ગુસ્સામાં ઘરમાં પ્રવેશ્યા, અને તમે કશું સાંભળવા તૈયાર ન હતા. કાશ... તમે અમને સાંભળવાનો તથા સમજવાનો પ્રયાસ કર્યો હોત.”

મને તમારી તરફ હવે કોઈ ફરિયાદ નથી, પરંતુ હવે તમે અમને મળવાના પ્રયત્ન પણ ના કરતા. કાંચીને તમારા તરફ માન છે તો તેને દૂરથી જ આશીર્વાદ તેમ જ વાર્તાનો સંગ્રહ આપીને ખુશ થજો.”

શુભમ મનોમન જ બોલ્યો “કાશ... કાશ...”

અંજની યોગેશભાઈ શેઠ

લેન 13/251, કલબ હાઉસની બાજુમાં, ગેટ નંબર 12ની પાસે, સત્યાગ્રહ છાવણી, હોટેલ કોર્ટયાર્ડ મેરિયેટની પાછળ, સેટેલાઈટ, અમદાવાદ-3800015.

સંપર્ક : 94293 88866 | ફોન : 079-2676 8249 | ઈ-મેઇલ : chinmaysheth@gmail.com

ત્રીજું ઘર

અનિતા તન્ના

નવનીતલાલ શેઠનું વ્યક્તિત્વ વૃદ્ધત્વને શોભાવે એવું. તેની સાથે માનભેર પંગતમાં બેસી શકે તેવું તેમનું કર્તૃત્વ. સવારના પહોરમાં આંગણના ચબૂતરે ચણ નાખવાથી તેમનો દિવસ ઊગે. સવારનો નિત્યક્રમ પતાવે, પછી ઈશ્વર-સ્મરણ કરીને હાથમાં અખબાર લઈને સોફામાં બેઠાં બેઠાં ચા પીએ. આજે પણ આ જ રીતે હાથમાં અખબાર લઈને વાંચતાં બેઠા હતા. શાળા-કોલેજનાં પરિણામની મોસમ હતી. સમાચારનું મથાળું હતું, આ વર્ષે છોકરાઓ કરતાં છોકરીઓએ પાસ થવામાં બાજી મારી. આંખ પર ચશ્માં બરાબર ગોઠવી નવનીતલાલ એ સમાચારમાં ઊંડા ઊતર્યા. સમાચારના પ્રવાહ સાથે મનમાં વિચારનો લિસોટો પણ અંકિત થયો. હવે છોકરાંઓ કરતાં છોકરીઓ ભણવામાં આગળ રહે છે. છોકરાઓ કરતાં છોકરીઓ વધારે સંખ્યામાં પાસ થાય છે અને ઊંચી ટકાવારી લાવનારી છોકરીઓનું પ્રમાણ પણ વધ્યું છે.

સમાચાર અને વિચારની જુગલબંધીને ફોનની રિંગના ધ્વનિએ તોડી. નવનીતલાલે રિસીવર ઊંચક્યું. સામેથી ભારે ઉત્સાહમાં અવાજ સંભળાયો, “હલ્લો દાદા, દાદા હું કોલેજમાં ફર્સ્ટ આવી છું.” સામે છેડેથી આવતા અવાજમાં ઉત્સાહ, ઊર્જા અને આનંદનો ત્રિવેણી સંગમ સ્પષ્ટ વર્તાતો હતો. “થોડી વારમાં ઘરે આવું છું.” એવું સંભળાયું અને ફોન મુકાઈ ગયો. હાથમાં રિસીવર પકડીને નવનીતલાલ જિવાઈ ગયેલી જિંદગીમાં ખોવાઈ ગયા. પૌત્રી તેજસ્વીનો ફોન તેમને અતીતમાં લઈ ગયો. હાથમાં રિસીવર હતું અને મન ભૂતકાળમાં જતું રહ્યું.

* * *

નવનીતલાલ શેઠ એટલે નગરશેઠ. ભગવાને મન-હૃદય ખુલ્લું મૂકીને એમને ધન-સંપત્તિ આપી હતી. જોકે નવનીતલાલે પણ મહેનત કરવામાં પાછું વાળીને જોયું નહોતું. ગામમાંથી માત્ર પહેરેલાં કપડે ગોદાવરીબહેનને લઈને વેપાર કરવા નગરમાં આવીને વસ્યા હતા. એક નાનકડી ખોલી ભાડે રાખી હતી. આગળ તેલ-ઘી, અનાજ એટલે કે કરિયાણાની દુકાન. દુકાનના પાછળના ભાગમાં રહેતા. એ જમાનામાં તેલ બેરલમાં આવતું. એમાંથી નાની-મોટી કાચની શીશીઓમાં તેલ ભરવાનું. અનાજને પણ સાફ કરવાનું. અનાજ-કરિયાણું વેચનાર કહેવાય વેપારી, પરંતુ એમાં જાત ઘસાય અને દી” આખો માલ લાવો, ભરો, ગોઠવો, તોલો અને વેચો. નકરી મજૂરી. ગોદાવરીબહેન પતિના કામકાજમાં પૂરી મદદ કરતાં. નવનીતલાલ માલ લેવા જાય ત્યારે દુકાન સંભાળતાં. શીશીઓ ધોઈ ચોખ્ખી કરતાં, અનાજ-કરિયાણું સાફ કરતાં. દુકાનના કામનો અડધોઅડધ ભાર ગોદાવરીબહેન હળવો કરતાં. પતિપત્નીની સહિયારી મહેનતને કારણે દુકાન જામી ગઈ. નાની ખોલીમાંથી પછી તો બે રૂમ ભાડે રાખ્યા.

લક્ષ્મીમાતા વધુ રીઝ્યાં એટલે નગરની શોભા વધે એવો રૂડો-રૂપાળો બંગલો નવનીતલાલનું ઠેકાણું બન્યો. નવનીતલાલમાંથી નવનીતલાલ શેઠ અને ગોદાવરી શેઠાણી બન્યાં. તે બને જ ને!

નવનીતલાલની આકરી મહેનત. અનાજની ગૂણો પણ પોતે ઉપાડે. જ્યાં સુધી દિવસનો હિસાબ મળે નહીં ત્યાં સુધી વાળુ કરવા ભાણે ન બેસવાનો અડગ નિયમ. તહેવારના દિવસોમાં ક્યારેક મોડી રાત સુધી દુકાનમાં ઘરાકી હોય. ઘરાકી પતે, હિસાબ લખાય પછી જ નવનીતલાલ દુકાન વધાવીને ઘરે જતા. ગોદાવરીબહેન સમજે. તેઓ ક્યારેય મોડા આવવા માટે પતિને ના તો ફરિયાદ કરતાં કે ના કંટાળો બતાવતાં. હંમેશાં હસતે મોઢે પતિને આવકારતાં. ગોદાવરીબહેન ધાર્મિક અને શ્રદ્ધાળુ હતાં. રોજ ઘીનો દીવો, ધૂપ અને શ્રીસૂક્તમનો પાઠ કરી લક્ષ્મીમાતાની આરાધના કરે. કહેવાય છે કે સતત પાણી પડવાથી પથ્થર પણ લીસો બને છે. તો શ્રદ્ધા-ભક્તિથી ભગવાનને ભજીએ તો પથ્થરમાંથી એ પણ પ્રગટે!

દુકાનમાં વેચવા માટે અનાજ ભરાતું, હવે ઘરમાં અનાજની કોઠીઓ છલકાવા લાગી. નગરમાં શેઠ-શેઠાણીનાં માનપાન વધ્યાં. જતે દિવસે શેઠાણીનો ખોળો ભરાયો. ભગવાને દેખાવડો અને ડાહ્યો દીકરો આપી નવનીતલાલને વધુ સમૃદ્ધ કર્યાં. ચંદ્રમા જેવું રૂપ અને સૂરજ જેવું તેજ એવો પુત્ર નવનીતલાલ અને ગોદાવરીબહેનના ખોરડે જન્મ્યો. પુત્રનું નામ રાખ્યું તેજેન્દ્ર. પોતે ધનવાન છે, પૈસાથી બધું ખરીદી શકવાનો મદ એમનામાં આવ્યો. આમ પણ લક્ષ્મીની સાથે અભિમાન આવે તો નમ્રતા જાય. દીકરો મોટો થવા લાગ્યો. નામ પ્રમાણે ભણવામાં તેજ અને હોશિયાર. હવે તો ગોદાવરી શેઠાણી સંતાનને સારી રીતે ઉછેરવામાં અને બાકીના સમયમાં ધર્મ-દાન કરવામાં રત રહેવા લાગ્યાં. સ્વભાવે ધાર્મિક એટલે શેઠનાં આકરાં વેણની ભગવાન આગળ પોતે માફી માગતાં. યુવાન તેજેન્દ્રે બાજુના શહેરની પ્રતિષ્ઠિત કોલેજમાંથી મેનેજમેન્ટનું શિક્ષણ મેળવ્યું. હવે, ઝાંઝરના મધુર રૂમઝૂમ ધ્વનિની નવનીતલાલ શેઠના ઘરને જરૂર હતી. ધનાઢ્ય એવા નવનીતલાલ શેઠના પુત્ર માટે સારા સારા ઘરનાં માગાં આવતાં હતાં. રાગે રાગે ચાલતું શેઠનું જીવન અચાનક ખોટવાયું. ગોદાવરી શેઠાણી બીમાર પડ્યાં. નખમાંય રોગ નહીં ને અચાનક ત્રાટકેલા રોગે તો વખતેય ના આપ્યો, ગોદાવરી શેઠાણીને સાથે લઈને ચાલ્યો. ઘોર અંધારું, કાળાંડિબાંગ વાદળ અને નીરવ શાંતિ નવનીતલાલ શેઠના ઘરમાં અને મનમાં છવાઈ ગયાં.

દુઃખનું ઓસડ દહાડા. પુત્ર તેજેન્દ્ર માટે સંસ્કારી, સુશીલ અને શિક્ષિત કન્યા પસંદ કરી. પુત્રવધૂને વાજતે-ગાજતે ઘરે લઈ આવ્યાં. લક્ષ્મીસ્વરૂપ પુત્રવધૂને પોંખવાના સમયે નવનીતલાલ શેઠને ગોદાવરી શેઠાણીએ જાણે ટહુકો કર્યો, “હું હોત તો વહુને હું જ પોંખત ને!” તેજેન્દ્રનાં દૂરનાં કાકીએ વહુને પોંખી. તેજેન્દ્ર અને તેજશ્રી, નવદંપતીની જોડી જોઈને નવનીતલાલ શેઠની આંખો ઠરી. હાશ! ચાલો, હવે વંશવેલો વધશે. તેજેન્દ્રે પિતાની દુકાને બેસીને વેપાર કરવાને બદલે બાજુના શહેરમાં પોતાનું સુપરમાર્કેટ શરૂ કર્યું. બાપ કરતાં બેટા સવાયા. મેનેજમેન્ટ ભણીને નાનકડી દુકાન ચલાવાનું આધુનિક યુવાનને થોડું ગમે? શિક્ષણે તેજેન્દ્રને મજબૂત પાંખો આપી એટલે નગરનું આકાશ એને ઊડવા માટે નાનું લાગ્યું.

નવનીતલાલની દુકાનમાં અનાજ-કરિયાણું, તેલ-ઘીનો વેપાર થાય. સુપરમાર્કેટમાં આ બધાં ઉપરાંત જીવનજરૂરી નાની-મોટી અસંખ્ય વસ્તુઓ વેચાય. સુપરમાર્કેટમાં “શાક” લેવા આવેલી સ્ત્રીઓ ચોખા, સાબુ, નેપ્કિન, ખાખરા અને કંઈ કેટલુંય લઈને ઘરે જાય. તેજેન્દ્ર પણ મન લગાવીને મહેનત કરતો હતો. સવારે જાય અને રાતે ઘરે આવે. નવીનવેલી પુત્રવધૂ સસરાજીની આમન્યા રાખીને તેમની સાર-સંભાળ રાખતી હતી. છ મહિને ઘરમાં નવી તાજગી અનુભવાઈ. તેજશ્રીને મહિના રહ્યાની જાણ થઈ. નવનીતલાલ શેઠ તો ખુશીના માર્યા ઝાલ્યા ન રહે. મોટાઈ બતાવવા ટેવાયેલા શેઠે નોકર-ચાકર, પાસ-પાડોશમાં મીઠાઈ વહેંચી. મીઠાઈની મીઠાશ ઓછી

થાય તે પહેલાં શેઠને કડવો ઘૂંટ ગળવાનો વખત આવ્યો. એક રાતે તેજેન્દ્રને શહેરથી ઘર તરફ પાછા ફરતાં મોડું થયું. રાતના અંધારામાં માતેલા સાંઢ જેવી ટ્રક તેજેન્દ્ર માટે યમ બનીને આવી!

નવનીતલાલ શેઠ ફરી પાછા ઊંડા આઘાતમાં ધકેલાયા. લોકોએ આશ્વાસન આપ્યું અને તેજશ્રીનો સહારો બનવા કહ્યું. તેજશ્રી તો બેજીવી. એક બાજુ પતિ ગુમાવ્યાથી ન પૂરી શકાય એવી ખોટ, તો ખોળાના ખૂંદનારે ગર્ભમાં જગ્યા ભરી છે! ખાલી જગ્યા માટે અફસોસ કે પછી ગર્ભ ભરાયાનું આશ્વાસન લેવું! અસમંજસમાં દિવસો પસાર થતા ગયા. નવનીતલાલ અને તેજશ્રી એકબીજાના ટેકે ટેકે સ્વસ્થ થયાં. પતિના અવસાન પછી તેજશ્રી પુત્રવધૂ મટીને પુત્ર બની. સસરાને એકલા મૂકીને ક્યાંય ન જતી. સુવાવડ પણ સાસરે કરવાનું નક્કી કર્યું હતું.

નવનીતલાલ શેઠે ગર્ભવતી પુત્રવધૂ માટે અછોઅછો વાનાં કર્યાં. પંડ્યનો તો ન રહ્યો, પરંતુ પોતાનો વંશ વધારનાર હવે આવશે. આંગણે પગલી પાડનાર આવશે એવા સ્વપ્નમાં રાચતા નવનીતલાલ શેઠ પાછા શેઠાઈમાં આવી ગયા. શહેરના જાણીતા ડોક્ટરને ત્યાં તેજશ્રીનું પ્રસૂતિ માટે નામ લખાવ્યું. પોતાનાં દૂરનાં બહેન વિદ્યાબહેનને પણ તેડાવી લીધાં. સુવાવડ વખતે વડીલ બાઈમાણસ ઘરમાં હોય તો સારું પડે. નવ મહિના પૂરા થયા. ડોક્ટરે આપેલી તારીખ કરતાં પાંચ દિવસ વહેલા તેજશ્રીને દવાખાને જવું પડ્યું. શેઠે તો વારસદાર માટે ગાડી સાફ-સૂથરી કરાવીને તૈયાર જ રાખી હતી. તેજશ્રી અને પોતાનાં બહેનને એ ગાડીમાં દવાખાને મોકલ્યાં. પોતે પાછળથી દવાખાને જવા માટે ઊપડ્યા. ઘરમાંથી નીકળતાં આજે ઘણા દિવસે ગોદાવરી શેઠાણીની છબિ સામે જઈને ઊભા રહ્યા. આજે ઘરમાં ખુશીઓ પાછી આવવાની હતી. બોલ્યા, ગોદાવરી, તેજશ્રીને આશીર્વાદ આપજે. તેની કૂખે આપણો વંશવેલો વધારનાર ‘દીકરો’ જ જન્મે.

શેઠ દવાખાને પહોંચ્યા. તેજશ્રીને લેબરરૂમમાં લઈ ગયા. સામાન્ય રીતે લેબરરૂમની બહાર બેઠેલાં સ્વજનો ઈશ્વર-સ્મરણ કરતાં જોવા મળે, “હે પ્રભુ, નાના અને મોટા બંને જીવની રક્ષા કરજે.” શેઠનાં બહેન પ્રભુમય હતાં, પરંતુ નવનીતલાલ શેઠના ચહેરા પર સંપત્તિનો મદ હતો. તેઓ દવાખાનાના નોકરચાકરને પૈસા આપીને ખુશી વ્યક્ત કરતા દેખાયા.

નવનીતલાલ શેઠના કાને તીણો અવાજ સંભળાયો. લેબરરૂમમાંથી નર્સ આછા ગુલાબી રંગના કપડામાં વીંટાળેલું બાળક હાથમાં લઈને બહાર આવી. શેઠનાં બહેન આગળ આવ્યાં. શેઠે એમને જરાક પાછાં ઠેલી પોતાના વંશને આવકારવા હાથ લંબાવ્યા. નર્સ બાળકને શેઠના હાથ તરફ ધરીને બોલી, “શેઠ વધાવો, દીકરી આવી છે.” ‘દીકરી’ શબ્દ કાને પડતાં જ નવનીતલાલ શેઠના લંબાયેલા હાથ પાછા ખેંચાયા.

થોડી વાર તેઓ કશું જ બોલ્યા વિના બેસી રહ્યા. એ પછી તેમણે નર્સને કહ્યું, મારે ડોક્ટરને મળવું છે, નર્સ શેઠને ડોક્ટરની કેબિનમાં દોરી ગઈ. ડોક્ટરને મળીને નવનીતલાલ શેઠે કહ્યું, “ડોક્ટર, ભગવાને ભલે મારી સાથે અંચઈ કરી. તેણે મારી પત્ની લઈ લીધી, પુત્ર છીનવી લીધો. હું ચૂપ રહ્યો. મેં સહન કર્યું, પણ હવે હું વધુ અન્યાય નહીં ચલાવી લઉં. મારે મારા વંશનો વારસદાર દીકરો જોઈએ. પારકા ઘરની વહુ બનીને જતી રહે તેવી દીકરી મારે ના જોઈએ.”

નવનીતલાલ શેઠ આવેગ અને આવેશમાં બોલતા હતા. તેમનો સ્વર પણ ઊંચો હતો. તેઓ બોલ્યા, “ડોક્ટરસાહેબ, મેં સાંભળ્યું છે કે, હવે તો લિંગ ફેરબદલ થાય છે. પૈસાની ચિંતા ના કરો સાહેબ. દીકરીનું ઓપરેશન કરીને તેને દીકરો બનાવી દો. પૈસા જોઈએ એટલા હું ખર્ચાશ, પણ લિંગપરિવર્તન કરી નાખો સાહેબ.” એકીશ્વાસે નવનીતલાલ શેઠ બોલી ગયા.

નવનીતલાલને સાંભળી રહેલા ડૉક્ટર ઊભા થઈ ગયા. બોલ્યા, “શેઠ, એ શક્ય નથી. ઈશ્વર જે કરે તે યોગ્ય જ કરે. ‘ઈશ્વર ઈચ્છા બલીયસી કેવલમ્,’ બીજી એક વાત નવનીતલાલ શેઠ, હવે જમાનો બદલાયો છે. દીકરીઓ દીકરા કરતાં સહેજે ઊતરતી નથી હોતી. એવું પણ બને કે આજે જન્મેલી આ દીકરી દીકરા કરતાં પણ સવાઈ પુરવાર થાય.”

લેબરરૂમમાં અર્ધજાગ્રત અવસ્થામાં સૂતેલી તેજશ્રી ડૉક્ટર અને પિતાસમાન સસરા વચ્ચે થયેલો આ સંવાદ સાંભળતી હતી.

નવનીતલાલ શેઠ ડૉક્ટરની કેબિનમાંથી બહાર નીકળીને સીધા જ ઘરે ચાલ્યા ગયા. શેઠ બન્યા પછી આજે પહેલી વાર નવનીતલાલે પૈસો હોવા છતાં લાચારી અનુભવી. વિદ્યાબહેન પોતાના ભાઈનું મન કળી ગયાં. તેઓ નવજાત બાળકી અને પુત્રવધૂની સારસંભાળમાં ગૂંથાઈ ગયાં. ત્રણ દિવસે પુત્રવધૂ બાળકી સાથે ઘરે આવી. ઘરમાં કોઈ ઉમંગ-આનંદ નથી. નવનીતલાલ શેઠ તો દુકાને ચાલ્યા ગયા હતા. નોકરોએ તેજશ્રીને આવકારી, વધાવી અને તેનાં દુખાણાં પણ લીધાં.

તેજેન્દ્ર-તેજશ્રીની દીકરી તેજસ્વી. નામ પ્રમાણે ગુણ. નાની ચમકીલી આંખો, ચહેરા પર તપસ્વી જેવું તેજ, મોહક સ્મિત... પગમાં નાનાં નાનાં ઝાંઝર... તે ચાલે એટલે ઘર આખામાં રણકાર સંભળાય. એને જોતાં જ કોઈ પણ વ્યક્તિનાં મન-હૃદયમાં વહાલનો દરિયો છલકાય. કેટલા દિવસ કોઈ તેના વહાલની છાલકથી કોરું રહી શકે?

તેજસ્વી મોટી થતી ગઈ તેમ દાદાની વહાલી બનતી ગઈ. નવનીતલાલ શેઠનું વૃદ્ધત્વ પૌત્રીના બાળપણથી સભર થવા લાગ્યું. હવે તો દુકાનનો કારોબાર વિશ્વાસુ નોકરે સંભાળી લીધો હતો. તેજશ્રી તો એકસાથે ઘણા મોરચા સંભાળતી! ઘર, સસરા, દીકરી અને સુપરમાર્કેટ. એક મુશ્કેલી પાર કરીને આગળ વધે ત્યાં, બીજી જાણે તેજશ્રીની પરીક્ષા લેવા માટે આવી જ પહોંચે. તેજશ્રી નાનપણથી દીકરીને સંસ્કાર અને શિક્ષણની સાથે, સમજણના પાઠ ભણાવતી. દીકરી મમ્મીની સાથીદાર બની ગઈ. એક વત્તા એક બે. ચાર હાથ સાથે થયા. શક્તિ અને સમજણનો ગુણકાર થયો. સુપરમાર્કેટની આવક બમણી થઈ. બજારની માગ બીજું સુપરમાર્કેટ કરવાની હતી, પરંતુ તેજશ્રી અને તેજસ્વીએ કંઈક નવું અને જુદું વિચાર્યું.

બારમા ધોરણની બોર્ડની પરીક્ષામાં તેજસ્વીનો શહેરમાં પહેલો નંબર આવ્યો. વર્તમાનપત્રોમાં સમાચાર છપાયા, જાણીતા નવનીતલાલ શેઠની પૌત્રીની ઝળહળતી સફળતા. ટીવી ચેનલોમાં તેજસ્વીના ઇન્ટર્વ્યૂ રજૂ થયા. તેજસ્વીએ પોતાની સફળતા માટે મમ્મી અને દાદા પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા વ્યક્ત કરી. લોકો, વેપારીઓ, ગ્રાહકો શેઠને અભિનંદન આપવા લાગ્યા.

પહેલી વાર નવનીતલાલને લાગ્યું કે દીકરી પણ વંશ સાચવી શકે. તેમના માટે આ એક નવો અનુભવ હતો. તેમનું હૃદય નવા આનંદથી છલકાઈ ગયું. દુકાનેથી વહેલા નીકળી શહેરમાં ગયા. તેજસ્વી માટે એને ભાવતી કેક લીધી, પોતાને સમજણ પડે એવાં તેજશ્રી માટે નવાં કપડાં લઈને સીધા ઘરે પહોંચ્યા. ઘરના બારણામાંથી બૂમ મારી, તેજસ્વી, મારા દીકરા... દીકરી દોડતી આવી. દાદાને ભેટી પડી. દાદાજીને હાથ પકડીને ઘરમાં લઈ આવી. એ દિવસે દાદાની આંખો જાણે બોલતી હતી, મને માફ કરી દે. આજે તેઓ ખૂબ ખુશ હતા. જાણે કે પૌત્રીના જન્મ સમયે જે આનંદ વ્યક્ત કરવાનો બાકી હતો તે પણ આજે માણી લેવાનો હતો. ઘરમાં આનંદનો અવસર રચાઈ ગયો. થોડી વાર પછી નવનીતલાલ શેઠે પુત્રવધૂને કહ્યું, “વહુ બેટા, આજે મારે તમારી અને દીકરી બંનેની માફી માગવાની છે. તેજસ્વીના જન્મ સમયે હું ખુશ નહોતો થયો.

મારે તો દીકરો જોઈતો હતો. આજે મારી દીકરીએ એક શું, એક ડઝન જેટલા દીકરાની ખોટ પૂરી કરી. દીકરો જ વંશ વધારે એવી માન્યતા અને દીકરો તો જોઈએ જ એ મારો આગ્રહ તેજસ્વીએ ખોટો પાડ્યો છે. મને તેજસ્વીના દાદા હોવાનો ગર્વ છે.”

* * *

તેજસ્વીએ શહેરની પ્રતિષ્ઠિત કોલેજની મેનેજમેન્ટ શાખામાં પ્રવેશ લીધો. ભણવાની સાથે તે મમ્મીને વ્યવસાયમાં મદદ કરવા લાગી. સુપરમાર્કેટમાં ધીમેધીમે નવી ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કર્યો. શિક્ષણ અને વ્યવસાયની સફર સમાંતરે ચાલી રહી હતી. તેજસ્વીએ મેનેજમેન્ટનાં ત્રણ વર્ષ પૂર્ણ કર્યાં. કોલેજમાં તેની શાખામાં તેજસ્વી પ્રથમ આવી. હાથમાં રિસીવર પકડીને અતીતમાં ખોવાયેલા, સોફ્ટમાં બેઠેલા નવનીતલાલ શેઠ જ્યારે તેજશ્રી ચાનો કપ લઈને આવી ત્યારે વર્તમાનમાં આવી ગયા.

“શું થયું બાપુજી? કોનો ફોન હતો? જુઓને આ તેજસ્વી હજી નથી આવી. શું ખબર શું રિઝલ્ટ આવ્યું હશે?”

“વહુ દીકરા. એ કોલેજમાં પ્રથમ આવી છે. હમણાં એનો જ ફોન હતો.”

તેજસ્વી ઘરે આવી. દાદાજી અને મમ્મીને પગે લાગી. બોલી, “ચાલો દાદાજી તૈયાર થઈ જાઓ. તમને એક સુંદર સ્થળે લઈ જવાના છે.”

“અરે દીકરા બોલ તો ખરી, ક્યાં જવાનું છે આપણે?”

“મમ્મી, તે દાદાજીને કશી વાત કરી નથી ને?”

“ના બેટા ના. ચાલ હું પણ તૈયાર થઈને આવું છું.”

વીસ વર્ષની તેજસ્વીએ ગાડીની ચાવી લીધી. દાદાજીને પોતાની સાથે લીધા. પોતે ડ્રાઇવરની સીટ પર બેઠી છે. દાદાજીને પાસેની સીટ પર અને મમ્મીને પાછળ બેસાડ્યાં. દાદાજીને તો પોતે કોઈ સ્વપ્ન જોતા હોય એવું લાગતું હતું. શહેરથી થોડે દૂર એક સુંદર, રમણીય જગ્યાએ, મોટા દરવાજા પાસે ગાડી ઊભી રહી. દરવાજા ઉપર વંચાયું: ‘શેઠ નવનીતલાલ સિનિયર સિટિઝન કેર સેન્ટર અને ગોદાવરીબહેન બાળસંસ્કાર કેન્દ્ર’. નવનીતલાલની આંખોમાં ઝળઝળિયાં આવી ગયાં. જાણે કે દરવાજા પર પત્ની ગોદાવરી અને દીકરો તેજેન્દ્ર ઊભાં છે અને સ્વાગત કરી રહ્યાં છે.

એટલી વારમાં સામે ઊભેલા સેવકે કારનો દરવાજો ખોલ્યો. નવનીતલાલ ગાડીમાંથી નીચે ઊતર્યા. સ્થળ પર શહેરના, નગરના તથા આજુબાજુનાં ગામના નામી-અનામી સેંકડો લોકો હાજર હતા. સંકુલનું ઉદ્ઘાટન નવનીતલાલના હસ્તે થયું. ઉદ્ઘાટન માટે લગાવેલી ગુલાબી રંગની રિબન જોતાં નવનીતલાલ શેઠને, ગુલાબી કપડાંમાં વીંટળાયેલી નવજાત બાળકીનું સ્મરણ થયું, વીસ વર્ષ પહેલાં જેના જન્મ વખતે પોતે અણગમો વ્યક્ત કર્યો હતો. તેમને થયું કે આજે એ જ બાળકી મારી જીવનસંધ્યાને સૂરજનાં ગુલાબી કિરણોની જેમ સૌમ્યતા અને શાન્તા આપી રહી છે.

એ પછી પત્રકાર પરિષદ યોજાઈ. પત્રકાર પરિષદને તેજસ્વી અને તેજશ્રીબહેન સંબોધી રહ્યાં હતાં.

“શેઠ નવનીતલાલ સિનિયર સિટિઝન કેર સેન્ટરમાં સમાજના વૃદ્ધત્વને આદર, માન, પ્રેમ, હુંફ અને ભરપૂર લાગણી મળશે. એકલા રહેતા વડીલોનું આ ‘ત્રીજું ઘર’ બનશે. અહીં વડીલોના અનુભવનો સમાજને, ખાસ કરીને યુવાનોને લાભ મળે એવા કાર્યક્રમોનું આયોજન થશે. જે વડીલો પરિવાર સાથે રહે છે, તેઓ હવાફેર માટે અહીં રહેવા આવી શકે છે. સંસ્થાની પ્રવૃત્તિઓ માટે કોઈની પાસેથી આર્થિક અપેક્ષા રાખવામાં આવશે નહીં. ગોદાવરીબહેન બાળસંસ્કાર કેન્દ્રમાં આજુબાજુનાં ગામનાં, તકવંચિત બાળકોને શિક્ષણ અપાશે તથા તેમનું સર્વાંગી ઘડતર કરાશે.”

એક પત્રકારે સવાલ કર્યો, સિનિયર સિટિઝન કેર સેન્ટર અને બાળસંસ્કાર કેન્દ્ર એક જ જગ્યાએ બનાવવાનું કોઈ ખાસ કારણ?

જવાબ મળે છે, “સમાજમાં બધાં બાળકો મારા જેવા ભાગ્યશાળી નથી હોતાં. મને તો પ્રેમાળ દાદાજી મળ્યા છે. જે બાળકો વડીલોના પ્રેમથી વંચિત હશે એમને અહીં શિક્ષણની સાથે સાથે દાદા-દાદીનો પ્રેમ અને લાગણી મળશે. તો સામે પક્ષે જે વડીલો બાળકોના પ્રેમ માટે તરસતા હશે એમને અહીં હસતાં-રમતાં-કિલ્લોલ કરતાં બાળકોનો ભરપૂર અને નિર્દોષ પ્રેમ મળશે. નાના છોડની કાળજીભરી માવજત થશે, મોટાં વૃક્ષોને પોતાના અસ્તિત્વનો આધાર મળશે. પરસ્પર આપવાનું અને પરસ્પર લેવાનું અહીં બાળપણ અને વૃદ્ધત્વ સાથે પાંગરશે.”

સૌ પત્રકારો-મીડિયા કર્મીઓ ઊભા થવા જાય છે, ત્યાં નવનીતલાલ શેઠ ઊભા થાય છે. હાથના ઇશારે બધાને બેસવા કહે છે. પ્રતિષ્ઠિત અને સન્માનિત શેઠને આદર આપી સૌ બેસી જાય છે.

તેઓ કહે છે, “આ સંસ્થા વિશેની માહિતી તમને મળી, પરંતુ મારે તમને એક ખૂબ જ મહત્ત્વની વાત કહેવી છે. હિન્દુ શાસ્ત્રોમાં એવું કહેવાયું છે કે, “પુત્રના હાથે જ માતા-પિતાનું શ્રાદ્ધ થાય તો સ્વર્ગ મળે, મોક્ષ મળે. પુત્ર પરભવ પાર કરાવે છે.” હું પણ આવું જ માનતો હતો, પરંતુ તેજશ્રી જેવી પુત્રવધૂ અને તેજસ્વી પૌત્રીને પામીને મારી માન્યતા બદલાઈ છે. શાસ્ત્રોને નહીં, હું તો બદલાઈ શકું ને? પહેલાં જે માનતો હતો તે મારો ભ્રમ હતો, આજે જે હું માનું છું તે હકીકત છે. હું માનું છું કે દીકરો હોય તો ચાલશે, પરંતુ દરેક કુટુંબમાં દીકરી તો હોવી જ જોઈએ. દીકરો એક જ ઘર તારે અને તેય જો સુપુત્ર હોય તો. દીકરી તો ત્રણ ઘર તારે. એક પોતાના પિતાનું, બીજું પતિનું અને ત્રીજો દેશ. સ્ત્રીઓ માટે તો દેશ પણ એમનું “ત્રીજું ઘર” જ હોય છે. મારી દીકરીએ મને જીવતેજીવ અમર બનાવ્યો છે. તેજશ્રી અને તેજસ્વીએ આજે માત્ર મારા ઘર, કુટુંબ કે પરિવારનું નહીં, સમગ્ર માનવજાતનું ગૌરવ વધાર્યું છે. બોલતાં બોલતાં તેમનો સ્વર ભીનો થઈ જાય છે અને તાળીઓના ગડગડાટથી હોલ ગાજી ઊઠે છે.

અનિતા રમેશ તન્ના

ગાતું ઘર, સી-૩, સૂરસાગર ટાવર, કવાસાગર મૉલની સામે, ઉમેદપાર્ક સોસાયટીની બાજુમાં, સતાધાર,
સોલા રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૬૧.

મોબાઇલ : 99241 20129 | ફોન : 079-2749 3724 | ઈ-મેઇલ : anitatanna98@gmail.com

સોના

અરુણા ઠક્કર

સૂરજને આથમવાની ઉતાવળ હતી. આખી સીમ, સૂની થવા સજ્જ થઈ રહી હતી. કૂવાનું પાણી પણ હવે હાશકારો અનુભવવાનું હતું. આમ તો સાંજે પાણી ભરવા કોણ આવે? સવારના જ બધાનાં બેડલાં છલકાઈ જાય, પણ ચાર-છ જણી હતી. સાંજે દર્શન કરે, ને પાણીનું બેડું ભરતી જાય. એમાંથી ઓછી વધુ થાય, પણ આ સોના... એ તો હોય જ.

કૂવાના પાણીને હાશકારો અનુભવવો હતો, પણ આ સોના! એ તો પ્રકૃતિનાં ગણિત માંડી બેઠી હતી. સૂરજ પેલે પાર જશે, પંખીઓ માળામાં, વટેમાર્ગુઓ ઘરભેગા થશે... ઢળતી સાંજે ઘરની જ તલપ હોય, પણ સોનાને ન હોય! બાકીની પનિહારીઓ, સખીઓ, જ્યારે એકમેકની મસ્તી કરતી, ગાલ પર શરમના શેરડા ભરતી, ઉતાવળી ચાલે ઘરે પહોંચવા તત્પર હોય ત્યારે સોના કૂવાકાંઠે અડો જમાવે. બંધુયે નીરવ... એની આંખોમાં વણઉકેલ્યા કોયડાની હારમાળા અને એના સવાલોથી બચવા અંધારાની બાહોમાં છુપાતો જતો કૂવો, પણ સોનાએ પૂછ્યું, કૂવા, ઘેર જઈને હું શું કરું? સસરાજી હુક્કો ગગડાવતા હશે, સાસુજી ચાર ભજન કરીને ગોદડી શોધશે, દેરાણી-જેઠાણીનાં બારણાં 'કિચૂડ' કરતાં બંધ થઈ જશે.

કૂવા પાસે ઉત્તર ક્યાંથી હોય! સોનાની કહાની સાંભળતો કૂવો... દરરોજનું હતું. નિશ્વાસ સાથે સોનાના વિચારો વધતા જતા, આખું ગામ હુંફમાં સમેટાઈ જશે. બાળબચ્ચાં તો ક્યારનાંય પોઢી ગયાં હોય. સુખદુઃખની વાતો સાથે મીઠી મજાક-મસ્તી... ને ગોદડીમાં સળ વધ્યા કરશે. સવાર પાછી દરરોજના સમયે આવી જ પહોંચશે.

પાંચ-પાંચ વર્ષ વીતી ગયાં... આમ જ ખોખલી જિંદગી જીવતી સોના કૂવા સિવાય કોઈને કંઈ કહી નહોતી શકતી.

ગામડાની હોવા છતાં એસ.એસ.સી. પાસ કરીને પરણી હતી. હોશિયાર અને ડાહી તરીકે પંકાઈ હતી. ખુલ્લાં પાનાંથી ભરેલી કિતાબ! એની જિંદગીમાં ન કંઈ વિવિધતા, ન કંઈ વિશેષતા! કપાળમાં ચાંદલો તો હતો, પણ માત્ર નામનો! સોનાને સીમ કહેતી કે, “ઘરે જા” એ જાકારો ભાળીને ઉદાસ વદને, પરાણે ઊભી થતી. એની નિર્દોષતા, સૌંદર્ય, સહુને વહાલાં હતાં, પણ સીમ તરફ એની આશાભરી મીટ મંડાયેલી જ રહેતી. મારતે ઘોડે જ અહીંથી નીકળી ગયો હશે ને...? આવશે...! આવશે? મનમાં મંથન ચાલ્યા કરતું.

અંધારામાં ગરક થવાની તૈયારી જ કરતી સીમમાં, અચાનક પ્રાણ ફૂંકાયો... તબડક... તબડક... મારંમાર ઘોડો તેની તરફ ધસી આવ્યો ને બેબાકળો ઘોડેસવાર, બે હાથે ખોબો ધરી તેના પગ પાસે ઉભડક બેસી રહ્યો. આવડી તરસ...? કહેવા પૂછવા બોલવા જેવું કશું હતું જ નહીં. ઘડામાંથી પાણી ખાલી થાય ત્યાં સુધી પાણી પીતો રહ્યો, તે પીવડાવતી રહી. અમૃતપાનના

ઓડકાર સાથે ઊભો થઈ, આભારવશ હાથ જોડ્યા, પણ... દષ્ટિ હવે પડી! સંગેમરમરની પૂતળીએ એને પણ પૂતળું બનાવી નાખ્યો. બંનેની નજરના અનુસંધાન સિવાય બધું જ નિર્જીવ... માલિકના વફાદાર ઘોડાએ હણહણાટી સાથે બંનેમાં પ્રાણ પૂર્યા. અધૂરા બેડા સાથે અંધારાને ઓઢીને સોના તો રીતસર ભાગી, પણ પેલો ન ભાગ્યો. એ ઊભો હતો... હજી પણ... હવે તો વળાંક હતો, સોનાની નજર ફરીને ત્યાં ગઈ, પછી પેલાએ ઘોડો વાળ્યો! ને પછી તો એણે શ્વાસ છેક ડેલીએ લીધો. ડેલીના દરવાજામાં અથડાઈ.

“કોણ?” સસરા બલદેવજીનો ઘાંટો સંભળાયો, સોનાને જોતાં અવાજ બદલાઈ ગયો.

“વહુ બેટા, સંભાળીને...”

ને સોનાને એ ટકોર જ લાગી, સસરાજીની અનુભવી આંખોને પણ કંઈક દેખાયું, ઉંબરની ઠેસ પણ એમણે જોઈ.

રાબેતા મુજબ બીજો દિવસ આવ્યો. બસ, એક સાંજ બહુ મોડી પડી. અંદર શું ચચરતું હતું? કાલ રાતની ઊંઘ તો ઉધાર હતી. આજે બેચેની વધતી જતી હતી, આ પીડા, આ મોજ, આ... આ... બધું જ નવું હતું. તૈયાર તો ક્યારની થઈ ગઈ, પણ કેટલું વહેલું નીકળાય! તો પણ, થોડી વહેલી તો નીકળી જ,

“સોના, હજી તો સૂરજ તપે છે હોં.” એની સાસુએ પણ ટોકી. થોડી વાર બેડું મૂકી આડીઅવળી થઈ, પણ બધું આડુંઅવળું થવા લાગ્યું! આખરે બેડું લઈને નીકળી જ પડી. લીમડા નીચે સસરાજીના ખાટલા પાસે પગ પર જરાક રોક લાગી, પણ પછી વધુ ઝડપથી ભાગી. આમ તો એની સાથે વાતો કરવા કોણ બેસે! બધાને ઘર બોલાવતું હોય, પણ આજે તો એને જ એમ થયું કે સીમ જલદી ખાલી થઈ જાય! બે-ચાર છોરાં ઝાડ પર ચડી વાનરવેડા કરતાં હતાં, આજે તો સોનાએ પણ કર્યું, એને નિરાંતે બેસતી જોઈ રૂપલી બોલી, “એ બેડું ભરવા માંડ, હાલવું નથી? શું આખી રાત આંઈ જ રઈશ?”

બીજી બોલી, “એને શું છે? ક્યાં એની કોઈ વાટ જોનાર છે. બચ્ચાડીની જુવાની આમ ને આમ...”

“સાચી વાત છે, સોના કોની વાટ જોસ? પાંચપાંચ વરહથી ખબર-અંતર કાંચ જ નઈ... ઈ તો તું બેઠી છો. મારા જેવી હોય તો...”

“તો...” સોનાના માથા પર વજનદાર પથ્થર મૂકતી ગઈ. પેલી વાનરસેના પણ ઘરભેગી થઈ ગઈ. ડાબલા સંભળાયા... સોના હસી ઊઠી. તરસ... ઘડો... પાણી... નજરુંનાં અમી... ખબર નહીં કેટલું? પણ મોડું તો હતું. ખાટલા પર ગોઠડી લેવાની પણ તસ્દી ન લીધી ને એમ જ લંબાવ્યું. સંગેમરમરની પૂતળીમાં પ્રાણ પુરાવા લાગ્યા હતા. દીઠીયે ન ગમતી રાત, હવે મીઠી લાગવા માંડી હતી. ગાલની ચમક, ચાલમાં લચક... કંઈક થયું હોવાની ચાડી ખાતાં હતાં. જમાનાના ખાધેલ બલદેવજીથી આ છૂપું રહી શકે ખરું? એમની નજરે નોંધી લીધું.

પાંચ વરસ પહેલાં કોડભરી સોનાને રંગેચંગે, ઉમંગે, પરણાવીને ઘરે લઈ આવ્યા. દીકરાનાં લગ્નમાં ગામ આખું શણગાર્યું. એમ તો દીકરાનો ઓરડોય શણગાર્યો હતો, પણ આખા ગામમાં એક ઘર પર શણગાર ન હતો. અને એ ઘરની દીકરી... ભાગી ગઈ કે મરી ગઈ? સવાલ મૂકીને ગુમ થઈ ગઈ હતી. બે દિવસ પહેલાં જ... ઘોડે ચડનારે પણ એમ જ કર્યું. સાંજે જ વળતી

જાન ઘરે પહોંચી એ સાથે જ વડીલોને પ્રણામ, નાનેરાંઓને સ્નેહ અને સોના પર અછડતી નજર નાખીને સાત સમુદ્ર પાર જવા પ્રયાણ કર્યું. સોના માટે તો યક્ષપ્રશ્ન હતો, ‘મારો શું ગુનો?’ જવાબ કોણ આપે? અરે, એ કોઈને પૂછી શકે એમ પણ ન હતી.

હા, એટલું ચોક્કસ હતું કે, આખા ગામમાં આ એક જ વહુ એવી હતી કે જે સસરા સાથે લાજ કાઢ્યા વગર વાત કરી શકતી. વહુ-દીકરી તરીકે બલદેવજીએ તેને અપનાવી હતી. બંને પક્ષે હંમેશાં, માન-સન્માન-મર્યાદા જળવાયાં હતાં. બલદેવજીનો પડ્યો બોલ, આખું ગામ ઝીલતું, પણ ઝીણા ગણગણાટમાંથી સોનાને એવું સંભળાયું હતું કે પેલા શણગાર વગરના ઘરની દીકરીને પ્રેમ થઈ ગયો હતો. એને શું સજા થઈ? કોણે કરી? આ બધા સવાલો લટકતા રહી ગયા અને એનો પરણ્યો જ... એને માત્ર પરણ્યો! બસ, માત્ર વિધિઓમાં જ, સાંજ ઢળવાની રાહ પણ ઓણે ન જોઈ.

સોના પણ શું કરે? કોને સવાલ કરે અને કોને ફરિયાદ કરે! પણ હવે, સાંજ... રાત પહેલાંનો સમય પણ કેટલો મહત્ત્વનો હોય છે, એ તો આ બે હૈયાંને પૂછવું પડે! એકમેકને નીરખવામાં જ ભાન ભૂલી જતાં. બલદેવજી સભાન હતા. આખા ગામના નાકમાં નવી ગંધ સળવળતી હતી. સીમનાં મૂંગા ઝાડવાં, ચાડિયા થઈ ગયાં હતાં. હવે એ બંને મૂંગા રહે એ પોસાય એમ ન હતું,

“તને મારાથી બીક લાગે છે?” ઘોડેસવારે પૂછ્યું,

“ના રે, તમે છો તો બીક નથી લાગતી.”

“હું કોણ છું ખબર છે?”

“શું ખબર?” સોનાએ અલ્લડતાથી જ જવાબ આપ્યો,

“હું બહારવટિયો છું.”

“હુંઅં...”

“તને હજીયે બીક નથી લાગતી?”

“લાગે છે ને..”

કહેતી તે વેલીની જેમ વીંટળાઈ પડી. પછી તો રાત માથે ને... ઘરે પહોંચતાં તો... માત્ર બલદેવજી જ નહીં, આજે આખા ગામની ઊંઘ હરામ હતી. ગામમાં તો સોના એકલી જ આવી. એને શું કહે? હવે તો કાલે સાંજે... ને સાંજે સોનાને મારણ બનાવી મોકલી. આખું ગામ શિકાર કરવા તત્પર હોય એવું સોનાને લાગતું હતું.

પણ એનામાં અજબ હિંમત આવી ગઈ હતી. એ તો પેલાની રાહ દરરોજની જેમ જોવા લાગી. પેલો આવ્યો પણ ખરો, આખા ગામને પ્રેમની મનાઈ, ધાર્યું કરવાની મનાઈ કરનારને સજા, તો હવે? સવાલની સોય બલદેવજી તરફ જ હતી. સોના માટે આખા ગામને હમદર્દી હતી, પણ અહીં સવાલ આબરૂનો હતો. સમાજના નીતિ-નિયમોનો હતો. બલદેવજીની શાખનો હતો અને એમની ધાકનો હતો.

“કોણ છો?”

“બહારવટિયો હતો.”

“હવે શું કરવા ધારસ?”

“મે’નત..”

“કોઈની જિંદગી બગાડસ? આબરૂમાં સમજસ કે નંઈ?” બલદેવજીના અવાજમાં ઉગ્રતા. ખુન્નસ, કોધ ભળતાં જતાં હતાં. આંખોમાં રતાશ ઊતરી આવી હતી. આખું ગામ એમના આ રૂપથી ડરતું હતું.

“ગામની આબરૂ પર હાથ નાખ્યો છે, તને હવે જીવવાનો કોઈ અધિકાર નથી..”

એ સાથે તો ગામના દસ-બાર જુવાનિયા ખુલ્લી તલવાર સાથે ઊભા થઈ ગયા. પેલો મક્કમ ઊભો રહ્યો.

“હું એને સુખી રાખીશ, ઊની આંચ નંઈ આવવા દઉં.”

ગામમાંથી એક વૃદ્ધ પે’લા આગળ આવ્યા,

“નક્કી? તું એને સુખી રાખીશ?”

“હા, વચન દઉં છું.”

“સોના...”

સોના એમની આગળ ઊભી રહી.

“તને આની હાર્યે સુખી થાવું છે?”

“હા..” કહીને સોનાએ નજર બલદેવજી તરફ ફેંકી ત્યાં તો બે જુવાનિયા તલવાર સાથે આ ત્રણેય તરફ ધસી આવ્યા. પેલાએ હાકોટો કર્યો,

“બબરદાર, ઈ બે-ને જાવા ધ્યો..”

જુવાનિયાઓએ બલદેવજી સામે જોયું,

“શું જોવો છો? બલદેવજી, આ એ સોના છે... મારી તો ગઈ... પણ આને નંઈ જાવા દઉં. હું આનું કન્યાદાન કરીશ. હું આને સાસરે વળાવીશ.

ને બાહેલા ડૂમાને ખાળ્યો. પેલાના હાથમાં સોનાનો હાથ સોંપ્યો. ઘોડેસવાર સોનાને લઈને ઘોડા પર બેસી ગયો, જુવાનિયા બલદેવજીના હુકમની રાહ જોતા રહ્યા, ઘોડાએ હણહણાટી કરી. આખા ગામે સંતોષનો શ્વાસ લીધો.

અરુણા અરુણા ઠક્કર ‘માધવી’

‘મંગલ સ્મૃતિ’ ધાર્ટિયા ફળિયા, રિંગરોડ, ભુજ (કચ્છ).

મોબાઈલ : 98795 39178 | ફોન : 02832-220178 | ઈ-મેઈલ : arunaathacker@gmail.com

નંદ ઘેર આનંદ

અર્ચિતા પંડ્યા

આનંદ પૂરપાટ દોડતી ટેકસીમાં, વિચારોના વેગને સંકોરીને, નવા દેશના અવલોકનની મઝા માણી રહ્યો હતો. હીથ્રો એરપોર્ટથી અમદાવાદની એની આ વિદેશયાત્રા એટલે આમ તો એના 'માદરે વતન'ની યાત્રા હતી. એ જુદી વાત હતી કે સમજાણો થયા પછી એ પહેલી વાર ઈન્ડિયા આવી રહ્યો હતો. એના ચહેરા પર ગૌરવ હતું, પિતાનું સ્વપ્ન પૂરું કરવાનું. અને સ્મિત હતું, પોતે ડોક્ટર બની ગયાના હર્ષનું.

ભારતમાં જ મેડિકલ ઈન્ટર્ન તરીકે આવવું, એ ઈચ્છા પરિપૂર્ણ થતી હતી. મમ્મી અને પપ્પાના મોંએ ભારત વિશે ઘણી વાતો સાંભળી-સાંભળીને તે મોટો થયો હતો. પપ્પાના સમયનાં બોલીવુડ ગીતો એને કંઈસ્થ હતાં. ભારતીય સંસ્કારિતા અને ભારતીય સંગીતનો વારસો તેને મળ્યો હતો અને તેણે એને જાળવી પણ રાખ્યો હતો. પિતા વિનોદચંદ્ર જાની, વાયોલિનિસ્ટ, ત્રીસ વર્ષથી યુકે જઈ વસ્યા હતા. એમની કેરિયરની શરૂઆતથી જ. પણ ભારતીયતાનાં ભરપૂર સંસ્કારબીજ એમના એકના એક દીકરા આનંદમાં રોપ્યાં હતાં. તે ઉપરાંત ઉચ્ચ ભણતર પણ આપ્યું. ડોક્ટર બનાવ્યો અને દરદીઓથી ઊભરાતી ભારતીય સરકારી હોસ્પિટલમાં એ ઈન્ટર્નશિપ કરી બહોળો અનુભવ કમાય એવો ખ્યાલ પુત્રના મનમાં વિનોદભાઈએ જ રોપ્યો હતો. પપ્પાની માર્ગદર્શનભરી વાતો અને મમ્મી સરલાબહેનની પ્રેમભરી શિખામણોને યાદ કરતો કરતો ઉત્સાહી આંખોએ અમદાવાદ જોઈ રહ્યો હતો. અને ગૂગલમેંપની મદદ વડે સોસાયટીઓ પાર કરતી ટેકસી સંધ્યાકાળ પહેલાં જ એક બંગલા પાસે આવી ઊભી રહી...

આનંદ ઊતર્યો, બંગલો જોતાંવેંત તો એણે એડ્રેસ ચેક કર્યું અને ટેકસી ડ્રાઈવરને પણ પૂછી લીધું, “આ જ આઠ નંબરનો બંગલો? મિલન સોસાયટી?” ડ્રાઈવરે ઓકું હલાવી હા પાડી અને ટેકસીભાડા માટે સાડા ત્રણસો રૂપિયા થશે તેમ કહ્યું, આનંદ વિચારતો રહ્યો, આવા મકાનમાં રહેવાનું છે? વાત તો એક રૂમની થઈ હતી... પણ એજન્ટ કેમ અહીં ક્યાંય દેખાતો નથી? સામાન ટેકસીમાંથી ઉતારી બાજુ પર મૂકી અને ફોન લગાવવા જ જતો હતો ત્યાં જ એક ઓફિસવા આવી લાગ્યું.

“આનંદભાઈ, તમે જ કે?” આનંદે હા પાડી અને પૂછ્યું; “નીલેશભાઈ? શું આ જ બંગલો છે?”

નીલેશે એક એજન્ટની ઠંડકથી કહ્યું, “હા, હા, આ જ.”

“પણ...” આનંદ હવે વધારે મૂંઝાયો, “નેટ પર રૂમના ફોટા તો સરસ હતા અને આ તો સાવ હવડ બંગલો છે!”

“અરે, ચિંતા ન કરો, મેં રૂમ બતાવ્યો હતો એવો જ છે, ડોક્ટરસાહેબ!” આનંદ જરા “ડોક્ટર”ના સંબોધનથી પોરસાયો. નીલેશે આગળ જઈને બંગલાની ઘાસ ઊગી ગયેલી જગ્યા

વચ્ચેની પગદંડી પર ચાલી રૂમનું બારણું ખોલ્યું. આ ઓરડો આખા બંગલાનો જ એક ભાગ હતો, પણ એક અલગ પ્રવેશદ્વાર સાથે અલાયદો હતો. ઓરડો ખૂલતાં જ આનંદના મનની બંગલા વિશેની છાપ ભૂંસાઈ ગઈ... એટલો વ્યવસ્થિત, સુઘડ અને વ્યવસ્થાપૂર્ણ હતો. “થેન્ક્સ” કહીને આનંદે એજન્ટ જોડેની અન્ય ફોર્માલિટી પણ પોણા કલાકમાં પૂરી કરી, જેમાં ભાડાચિઠ્ઠી, ડિપોઝિટ વગેરે બધું કામ પતી ગયું અને એ દરમિયાન પપ્પા-મમ્મી જોડે ફેઈસટાઇમ કર્યો જેથી પપ્પાની નજર તળે બધું વ્યાવહારિક કામ પૂરું થાય. પપ્પા-મમ્મી પણ ખુશ થયાં. આનંદની રહેવાની વ્યવસ્થા સરસ થઈ ગઈ હતી. કામ વિશે, તબિયત વિશે અનેક સૂચન આપી એમણે ફોન મૂક્યો અને આનંદ નવા રહેઠાણની વ્યવસ્થા ગોઠવવા તત્પર થઈ ગયો.

સામાન તો કલાકમાં ગોઠવાઈ ગયો. અને સોસાયટીના નાકે રોડ ઉપર સબ-વેનું આઉટલેટ તેણે જોયું જ હતું. મુસાફરી અને થાક પછી લાગેલી ભૂખને શમાવવા પગ તેને ત્યાં દોરી ગયા. ‘સબ-વે’ એટલે એની માનીતી જગ્યા, વિશ્વમાં જ્યાં પણ જાવ... આ એક જ ભાવતો સ્વાદ મળી જાય એટલે નવા સ્વાદના અખતરાની કે ન ભાવવાની ચિંતા નહીં. પેટપૂજા કરીને તે ચાલતો જ રૂમ પર આવ્યો. પછી સિવિલ હોસ્પિટલને જાણ કરતો મેઈલ કર્યો કે એ આવી ગયો છે અને નિયત સમય પ્રમાણે સવારની શિફ્ટમાં તે પહોંચી જશે એવો વાયદો કર્યો. નવી જગ્યા, નવા રૂટીનના રોમાંચ સાથે ઊંઘતાં જરા વાર લાગી, પણ વિચારોના વનરાવનમાં નિદ્રાની વાંસળી ક્યારે સરસ વાગી અને એ ક્યારે સૂઈ ગયો તેનો ખ્યાલ જ ન રહ્યો. હવે તો વહેલી પડે સવાર.

સવારમાં જ મોરનો કેકારવ સંભળાયો, આનંદની આંખ એલાર્મ વાગતાં પહેલાં જ ખૂલી ગઈ. બંગલાના કંપાઉન્ડમાં એ અવાજ તરફ ખેંચાઈ ગયો. કેટલું સુંદર! એ ફોન લઈ વિડિયો ઉતારવા લાગ્યો, ભારતની સોનેરી તડકાની સવાર અને એમાંયે પંખીઓનો કલરવ...! એ ખુશ થઈ ગયો. પપ્પા વાયોલિન વગાડતા અને ભારતીય સંગીતને પણ વેસ્ટર્ન સંગીત જેટલું જ એ માણતો. પંખીના કલરવમાં એને સંગીત સંભળાયું... પપ્પાનો વાયોલિન-પ્રેમ અને એનો પોતાનો સંગીત પ્રત્યેનો લગાવ, આ વાતાવરણને અનુભવવામાં, આનંદ લેવામાં મદદ કરતા હતા. એને થયું, પપ્પા અહીં આવે તો આ બગીચામાં વાયોલિન વગાડવા જરૂર બેસી જાય! બંગલામાં લીમડો, બોરસલ્લી જેવાં મોટાં ઝાડ એ પંખીઓનો આશ્રય હતાં. સવાર ખુશનુમા હતી. એને થયું કે લંડનમાં તો ‘ઝૂ’ સિવાય પશુપક્ષી જોવા જ ન મળે! અથવા તો કોઈ હિલસ્ટેશનની મુલાકાતે જંગલમાં જવું પડે. અહીં સૂરજનો કૂણો પ્રકાશ સવારને કેવી હૂંફાળી બનાવી દે છે! યુકેમાં તો સૂરજ નીકળી આવે ત્યારે ધોળિયાંઓ ઓફિસમાં રજા પાડી ‘સન બાથ’ લેવા ઘેલાં થઈ જાય! સાનંદાશ્ચર્યથી એ ભારતના રહેઠાણમાં રહી આજુબાજુની દુનિયા અવલોકવા લાગ્યો. અરે, છાપાંવાળા, દૂધવાળા બધાને ‘જય શ્રીકૃષ્ણ’ કહેતાં એને તો એ ટહુકા જેવું મીઠું લાગ્યું. થોડો ભરેલો ભરેલો વિસ્તાર, અવરજવર અને લોકોના મોં પરનું હૂંફાળું સ્મિત તેને ખૂબ ગમ્યું. પહેલા જ દિવસે મોડું ન થઈ જાય એ ડરે એ તૈયાર થવા અંદર ચાલ્યો ગયો, પણ સવારના સુંદર અનુભવે એના મનમાં ખુશી, રોમાંચ અને ઉત્સાહ ભરી દીધાં હતાં તેથી તેના કામમાં પણ ઝડપ આવી ગઈ હતી. ‘બ્રેકફાસ્ટ તો બહાર જ કરીશ’ એવો નિર્ણય કરી એ બહાર નીકળી ગયો અને નવી જગ્યા, નવું કામ, નવા મિત્રો, નવા કલિગ અને નવું ભણતર બધાનો વિચાર જાણે ઈંધણ બની ગયો હતો. ચોપડિયા જ્ઞાનથી બહાર આવી અમલીકરણ પ્રેક્ટિકલ જ્ઞાન મેળવવાનું હતું અને એ જ એની કેરિયર માટે ખૂબ ઉપયોગી રહેવાનું હતું.

દિવસો પસાર થવા લાગ્યા, આનંદ એના રોજિંદા જીવનમાં ખૂંપી ગયો. સવારે મૂસળી

અને દૂધ પીને નીકળી જવાનું. હોસ્પિટલની કેન્ટીનમાં લંચ અને રાતે ડિનર પતાવીને જ ઘરે આવવાનું. બંગલામાં તેને ફાળવાયેલો એક ઓરડો હવે તેનું મનગમતું ઘર બની ગયો હતો. અલબત્ત, પોતાનું ઘર એને યાદ આવી રહ્યું હતું, પપ્પાનું માર્ગદર્શન અને મમ્મીની શિખામણ ક્યાંથી ભુલાય? માના હાથનું જમવાનું પણ યાદ આવી જતું! પણ વારંવાર વિડિયો કોલ પણ થતા અને વિયોગને હળવો બનાવતા. જ્યારે પણ બગીચામાં આંટો મારતો ત્યારે પપ્પા યાદ આવી જ જતા. કારણ ગાર્ડનિંગ અને સંગીત બંનેનો સરખો શોખ તેઓ ધરાવતા. મમ્મી તેમના શોખમાં હંમેશાં સાથ દેતી. એને બંગલાના પાછળના ભાગમાં જવાનું બહુ મન ન થતું. ત્યાં ઊંચું ઘાસ ઊગી ગયું હતું અને થોડું ઉજ્જડ લાગતું. કારણ મોટાં ઝાડ આગળની બાજુ જ હતાં અને પક્ષીઓ પણ અહીં વધુ આવતાં અને ઊંચા ઘાસમાં ક્યારેક અજાણ્યા જીવજંતુ કરડી જાય એવો ભય પણ રહેતો.

બગીચામાં દર રવિવારે એ બેસતો ત્યારે એને વિચાર આવતો, અહીં પપ્પા હોત તો આ હવડ પડેલી જગ્યાને બાગ સમાન બનાવી દેત! પપ્પા તરફના પ્રેમે એને તેમની જેમ જ વિચારવા પ્રેર્યો. એક રવિવારે એણે પોતાની જાતે જ સાધનો વસાવી બગીચો સાફ કર્યો, પાણી પાચું, નવા છોડ ઉગાડ્યાં એને ખૂબ સારું લાગ્યું. પપ્પાનો ફોન આવ્યો તો વિડિયોમાં આખો બગીચો એણે બતાવ્યો. પપ્પા હસી પડ્યા, “ભાઈ, અહીં તો આ બધાં કામમાં ગલ્લાં-તલ્લાં કરતો હતો.”

આનંદે હસતાં હસતાં કહ્યું, “તમે જ તો કહો છો કે ગેરહાજરીમાં જ વચનની કિંમત સમજાય છે, પપ્પા-મમ્મી આઈ મિસ યુ.” “વી ટુ માય ડિયર સન...” અને આવી કેટલીયે લાગણીસભર વાતો પછી ફોન પૂરો થતો અને ફોનના કેમેરાની બંને બાજુ આંખમાં પ્રેમ, આનંદ, ખુશી, દુઃખમિશ્રિત અશ્રુઓ ઓડિયાં કરતાં... આનંદ યુકેમાં પણ બધાના ખબરઅંતર પ્રવૃત્તિ વિશે પૂછતો. સહકાર અને હુંફથી બધાનાં હૃદય કુમાતાં રહેતાં.

* * *